

چندنرخی بودن کالاهای یارانه‌ای به نفع واسطه‌ها و رانت‌خواران است

اشاره:

یارانه‌های پیدا و پنهان در اقتصاد ایران طی نیم قرن اخیر گسترش یافته است، به گونه‌ای که تأمین آن با توجه به رشد جمعیت کشور، بخشی از منابع دولت را دربرمی‌گیرد. منابعی که می‌تواند در توسعه عمران کشور نقش ایفا کند و رفاه عمومی را تقویت نماید.

با این حال کاهش یا حذف یارانه‌ها به ویژه یارانه کالاهای اساسی از موارد بسیار حساسیت‌برانگیز در جامعه است، تا جایی که در سال‌های اخیر بحث هدفمند کردن یارانه‌ها همواره با عکس‌العمل اقشار و گروه‌های مختلف روبه‌رو شده است. با این حال فزونی آثار منفی تخصیص یارانه‌ها در تخصیص بی‌بینه منابع و رونق تولید داخلی کالاهای یارانه‌ای، بر پیامدهای مثبت اجتماعی آن، سبب شده که بحث هدفمند کردن یارانه‌ها نه تنها از سوی دولت، بلکه از سوی کارشناسان اقتصادی پیگیری شود.

با توجه به نگاه حمایتی دولت به اقشار آسیب‌پذیر اجتماعی، هدفمند کردن یارانه‌ها به یک راهکار اساسی اما مدت‌دار تبدیل شده و مشروط به ایجاد نظام تأمین اجتماعی فراگیر و حذف تدریجی یارانه‌ها همزمان با آن شده است.

از آنجا که میزان برخورداری گروه‌های مختلف درآمدی در جامعه از یارانه‌ها متفاوت است و اقشار مرفه بیش از اقشار نیازمند دریافت یارانه‌ها از آنها بهره‌مند می‌شوند، عدالت اجتماعی حکم می‌کند که یارانه‌ها هدفمند شود و به نیازمندان اختصاص یابد تا با همان هزینه برای دولت تأثیر بسزایی در ارتقای رفاه و مطلوبیت آنها داشته باشد و از سوی دیگر موجبات تقویت توسعه اقتصادی و پایداری آن را فراهم سازد.

خبرنگار نشریه بررسی‌های بازرگانی در گفت‌وگو با آقای محمدرضا رضایی دبیرکل اتاق تعاون ایران، پیامدهای مثبت و منفی هدفمند کردن یارانه‌ها را جویا شد. ماحصل این گفت‌وگو را با هم می‌خوانیم.

- وجود یارانه‌های پیدا و پنهان برای بخش خصوصی چه آثار مثبت و منفی دارد؟
- پرداخت یارانه به شکل فعلی (آشکار و پنهان)، چند
- نرخ‌ی شدن قیمت کالاهای یارانه‌ای را به دنبال دارد و منافع آن عاید واسطه‌ها و رانت‌خواران می‌شود. در حال حاضر تخصیص یارانه به اقلام
- اساسی هر چند بخش عمده نیاز اقشار کم‌درآمد را تأمین می‌کند، ولی پدیده زشت رانت‌خواری و توسعه مشاغل کاذب را به همراه دارد.

به یقین، تداوم این روش، برای بخش خصوصی سالم که مایل به فعالیت مولد، توسعه سرمایه‌گذاری داخلی و تحصیل سود عادلانه است، مطلوب نخواهد بود.

■ آیا حذف

یارانه کالاهای اساسی به رونق تولید این کالاها در کشور و نیز صدور آنها اثر خواهد گذاشت؟

□ به یقین شفاف‌سازی، اولین شرط کار

اقتصادی، ارزیابی از سازوکار آن و توجیه تولید کالاهای برخوردار از مزیت صادرات است. در عصر جهانی شدن تجارت و ضرورت رویکرد به بازارهای برون‌مرزی، توسعه صادرات غیرنفتی امری اجتناب‌ناپذیر است. صادرات کالا نیاز به شرایط مطلوب در بازار هدف دارد. واقعی شدن قیمت‌ها این امکان را به تولیدکنندگان می‌دهد که حاصل کار خود را در تطابق با توجیه اقتصادی ارزیابی کنند.

■ به نظر شما هدفمند کردن یارانه‌ها چگونه و با چه برنامه زمانی باید تحقق پیدا کند که آثار تورمی آن برای اقتصاد کمتر باشد؟

□ هدفمند کردن یارانه‌ها ابتدا باید با تعریف اقشار

اولین قشری که می‌توان فعالیت‌های آنها را در قالبی ضابطه‌مند و قابل کنترل تعریف نمود، طبقات برخوردار از حقوق ثابت و متأثر از تورم قیمت‌ها می‌باشد که اکثر آنها را کارگران و کارمندان زحمتکش دربرمی‌گیرد.

مختلف جامعه که نیازمند برخورداری از اقلام یارانه‌ای هستند، آغاز شود. اولین قشری که می‌توان فعالیت‌های آنها را در قالبی ضابطه‌مند و قابل کنترل تعریف نمود، طبقات برخوردار از حقوق ثابت و متأثر از تورم قیمت‌ها می‌باشد که اکثر آنها را کارگساران و کارمندان زحمتکش دربرمی‌گیرد. بنابراین دولت می‌تواند با استفاده از شبکه گسترده و ضابطه‌مند تعاونی‌های مصرف کارگران، فرهنگیان، کارمندان

دولت، روستاییان و همچنین امکانات سازمان‌های حمایتی نظیر سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام (ره) و ...، اقلام مشمول یارانه نظیر قند و شکر و روغن و برنج را فقط بین این اقشار توزیع

کند و بتدریج سیستم کالابزرگ عمومی را محدود به این نوع طبقات آسیب‌پذیر نماید.

■ صرف‌نظر

کردن از اجرای

طرح هدفمند کردن یارانه‌ها چه آثار اقتصادی و اجتماعی در بر خواهد داشت؟

□ منابع محدود ملی، غیرقابل تجدید حیات بودن انرژی‌های فسیلی، رشد فزاینده و شتاب‌دار مصرف، جهانی شدن تجارت و ... از عواملی هستند که پیمودن راه شفاف‌سازی اقتصادی را اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. ورود به عرصه‌های بازاریابی بین‌المللی و توسعه صادرات نیازمند برآورد صحیح و اقتصادی از قیمت تمام شده و

هدفمند کردن یارانه‌ها

واقعی کالاها و خدمات است. توزیع یارانه‌ها به شکل کنونی عادلانه است؟
جلب سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه مشارکت بخش خصوصی و زمینه‌سازی رقابت سالم نیازمند برخورداری تمامی فعالان اقتصادی از شرایط مساوی و متعادل است. کاهش روحیه مصرف‌گرایی، جلوگیری از

پدیده زشت قاچاق کالا و رانت‌خواری و تأمین واقعی عدالت اجتماعی، نیازمند هدفمند کردن

جلب سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه مشارکت بخش خصوصی و زمینه‌سازی رقابت سالم نیازمند برخورداری تمامی فعالان اقتصادی از شرایط مساوی و متعادل است.

توزیع یارانه‌هاست. که صرف‌نظر کردن از آنها آثار جبران‌ناپذیری بر نسل‌های بعدی، رشد بی‌رویه مصرف، واردات، توسعه مشاغل کاذب، کم‌رنگ شدن ابتکارات و دور افتادن از واقعیت‌های فعلی اقتصاد بین‌الملل را به دنبال خواهد داشت.

فعلی عادلانه نیست. استفاده بیش از ۸۰ درصد یارانه فقط بترین توسط ۲۰ درصد جمعیت جامعه، نمی‌تواند قابل توجیه باشد.

توزیع یارانه‌هاست. که صرف‌نظر کردن از آنها آثار جبران‌ناپذیری بر نسل‌های بعدی، رشد بی‌رویه مصرف، واردات، توسعه مشاغل کاذب، کم‌رنگ شدن ابتکارات و دور افتادن از واقعیت‌های فعلی اقتصاد بین‌الملل را به دنبال خواهد داشت.

■ برای اجرای طرح هدفمند کردن یارانه‌ها چقدر زمان و چه پیش‌فرض‌هایی ضروری است؟
□ طبق برنامه، دولت می‌باید تا پایان برنامه سوم توسعه پرداخت یارانه‌ها را هدفمند کند. پیش‌نیاز آن ابتدا انجام کار فرهنگی و

■ مقایسه آماری حاکی از بهره‌مندی بیشتر دهک‌های نهم و دهم نسبت به دهک‌های اول و دوم از یارانه‌ها است. آیا به نظر شما

و حمایت از تولید داخلی کالاهای یارانه‌ای، کاهش سهم طبقات با درآمدهای بالا و افزایش سهم طبقات با درآمد پایین از یارانه‌ها، جایگزینی تدریجی طرح‌های رفاه اجتماعی به جای پرداخت یارانه، سرمایه‌گذاری زیربنایی و محرومیت‌زدایی در کشور و توسعه اشتغال و همچنین توسعه اشتغال مولد با اعطای وام از جمله مقاصد و مافع دولت از هدفمند کردن یارانه‌هاست.

■ بخش خصوصی در

فعالیت‌های اقتصادی خود تا چه حد از وجود یارانه‌های پیدا و پنهان بهره می‌برد

و با قطع آن چه اقدامات مدیریتی را برای حفظ قدرت رقابت خود نیاز دارد؟

□ به طور قطع نمی‌توان در بهره‌مندی بخش خصوصی از یارانه‌های مختلف و اثرات مثبت آن بر قیمت تمام شده کالاها و خدمات تولیدی آنها در کوتاه‌مدت بی‌تفاوت بود.

هرچند بخش خصوصی علی‌رغم بهره‌مندی از یارانه‌های مختلف، در قیمت‌گذاری نهایی کالاها و خدمات به محاسبه قیمت عوامل تولید به نرخ غیریارانه‌ای عمل می‌کند، ولی این پدیده پایدار نبوده و بعد از اشباع بازار داخلی از امکان نفوذ به بازارهای هدف خارجی می‌کاهد. برخورداری بخش خصوصی از یارانه‌های پیدا و پنهان، فقدان برنامه‌ریزی صحیح و اقتصادی برای تولید کالاها و خدمات

سرمایه‌گذاری جدید داخلی و خارجی و مشترک در اثر شفاف نبودن عوامل اقتصادی، محدود خواهد شد. وجود کالاهای یارانه‌ای و محدودیت تنوع آنها موجبات فقدان ایجاد تقاضا برای کالاهای جدید و سودآور را فراهم می‌کند. بنابراین بخش خصوصی در درازمدت

قاچاق کالاهای وارداتی و فقدان پرداخت هزینه‌های گمرکی و پایین بودن نرخ این گونه کالاهای وارداتی، رکود تولید داخلی را به دنبال دارد.

نیازمند بازار تقاضای مناسب از طریق هدفمند کردن محدود کردن

پرداخت یارانه‌ها خواهد بود.

برخوردار از مزیت صادراتی را موجب خواهد شد. وجود یارانه، رانت را تقویت خواهد نمود که به دلیل نبود توان رقابت بخش خصوصی با بخش‌های توانمند دولتی و عمومی نظیر بنیادها، موجبات تقلیل رونق فعالیت آنها را فراهم می‌کند. قاچاق کالاهای